

YVA-päivien 2013 esitelmät ja paneelikeskustelu

KUVAT: ERKKI IKÄHEIMO

YVA-päivä pidettiin Pasilassa Etelä-Suomen aluehallintoviraston Helsingin toimipaikassa 21.3.2013. YVA-päivät avasi jo kolmatta kertaa puheenjohtajaksi valittu Nunu Pesu. YVA-päivien esitysten lyhennelmät sekä paneelikeskustelun anti on esitetty lyhyesti alla. Lyhennelmät ovat opiskelijaosallistujien omia tulkintoja eivätkä esitelmien pitäjät ole tarkistaneet niitä.

YVA-päivien avaus

Yva ry:n puheenjohtaja Nunu Pesu avasi YVA-päivän esittelemällä Yva ry:n uuden vasta valitun hallituksen sekä yhdistyksen toimihenkilöt. Hän myös kertoi, että Yva ry:n 20-vuotispäiviä vietetään vuoden 2014 YVA-päivien yhteydessä. Vuosijuhlassa yhteydessä voivat osallistujat ostaa Yva ry:n 20-vuotisjuhlapaidan, josta Nunu Pesulla ja muilla Yva ry:n hallituksen jäsenillä ja toimihenkilöillä on ennakkokappaleet päällään jo nyt vuoden 2013 YVA-päivillä.

Nunu Pesu myös esitteli yhdistyksen 2013 – 2014-toimintavuoden suunnitelman, joka sisältää opintomatkan, pikukujoulut, Impakti-lehden, YVA-päivän ja vuosijuhlan.

Tämän päivän ohjelmasta Nunu Pesu kertoi, että luvassa on YVA:an liittyviä esityksiä hyvin monipuolisesti. Ulkomainen vieras ja puhuja YVA-päivillä on

Oleg Bodrov Venäjältä. Päivän päätteeksi on paneelikeskustelu kaivoshankkeiden YVA:sta ja vuoropuhelusta.

LYHENNELMÄ ERKKI IKÄHEIMO, IMPAKTI-LEHDEN PÄÄTOIMITTAJA, YVA RY

Ehdotus YVA-direktiivin muuttamiseksi

Neuvotteleva virkamies Lasse Tallskog Ympäristöministeriöstä avasi YVA-päivien esitelmäosion esityksellään ajankohtaisesta YVA-direktiivin muutosehdotuksesta. Ehdotus on säädetty Euroopan komissiossa ja on parhaillaan käsiteltyssä EU-neuvostossa sekä Euroopan parlamentissa. Ehdotuksen voimaan astuminen tarkoittaisi hyvin laajoja muutoksia nykyiseen YVA-direktiiviin ja kattaisi lähes kaikki artikkelit ja liitteet. Nykyinen ehdotus YVA-direktiivin muutoksesta on jo neljäs ehdotus ja tähän asti tehdyistä ehdotuksista laajin. Edellisen kerran muutoksia tehtiin

vuonna 2009, jolloin hiilidioksidin talteenotto asetettiin direktiivin yhdeksi tavoitteeksi.

Tärkeimpiä tavoitteita, jotka nykyisellä uudistuksella halutaan saavuttaa, ovat ensinnäkin YVA-direktiivin laadun parantaminen, johon liittyvät sisältöä ja laatua varmistavat ehdotukset. Toiseksi YVA-direktiiviä pyritään kehittämään vastaamaan paremmin nykyajan tarpeita ja haasteita, esimerkiksi biodiversiteetin suojelun, ilmastonmuutoksen hillitsemisen ja erinäisten luonnonkatastrofien ehkäisyn sekä luonnonvarojen kestävän käytön osalta. Kolmas tavoite on sovittaa yhteen ja yksinkertaistaa YVA-direktiivin ja muiden EU-säädösten edellyttämiä ympäristövaikutusten arviointia koskevia menettelyjä ja velvoitteita. Näiden lisäksi YVA:n tulosten huomioon ottamista pyritään vahvistamaan lupapäätöksillä.

Esityksessään Lasse Tallskog nosti esille muutoksista aiheutuvia haasteita, sekä sen, miten näihin haasteisiin paneudutaan Suomen tavoitteita koskevissa neuvotteluissa. Haasteena on esimerkiksi nähty uuden ehdotuksen mukanaan tuoma epävarmuus siitä kuka YVA:sta vastaisi. On hieman epäselvää mihin komissio pyrkii puheillaan viranomaisten arvioinneista ja kenen harteille vastuu YVA:sta loppujen lopuksi tulisi. Suomen osalta ei haluta kannattaa niitä ehdotuksia, joilla YVA:n tekemiseen liittyviä vastuita ja tehtäviä siirrettäisiin hankkeesta vastaavalta toimivaltaiselle viranomaiselle, sillä Suomen nykyinen

ysteemi on osoittautunut käytännölliseksi. Toiseksi hieman huolissaan ollaan lupapäätösajan asettumisesta kolmeen kuukauteen, joka on lupapäätösten antamiselle hyvin nopea aikataulu.

Kaiken kaikkiaan ehdotuksen tavoitteet ovat Suomen näkökulmasta kuitenkin pääpiirteiltään kannatettavia. YVA-menettelyn kehittämistä, samoin kuin YVA:n periaatteiden ja vähimmäisvaatimusten yhtenäistämistä pidetään tärkeänä. Lisäksi on tärkeätä, että arvioinnin sisältöä ja hankkeesta vastaavan vastuuta laadukkaana ympäristövaikutuksia koskevan tiedon tuottajana kehitetään. Suomi haluaa myös, että jäsenvaltioille jäisi riittävästi liikkumavaraa velvoitteiden toteuttamiseksi niiden kansalliseen järjestelmään parhaiten soveltuvalla tavalla. Arvioinnin tulosten huomioon ottamisen vahvistaminen lupamenettelyissä on lähtökohdaisesti kannatettavaa, mutta se ei saa johtaa eri lupamenettelyjen ja -päätösten monimutkaistumiseen tai eri lupien soveltamisalan hämärtymiseen.

EPV Energian Johtaja Sami Kuitunen esitti kommenttipuheenvuorossaan, että ehdotuksen tavoitteet ovat komission tasolla hyviä, mutta hän on myös epävarma siitä, kuinka muutokset tulisivat toimimaan käytännössä. Nykyistä sisältöä on kehitelty ja työstetty Suomessa jo 20 vuotta, ja muutokset saattavat syvästi asiantuntijat takaisin lähtöruutuun. Myös Kuitunen painotti vastuun asettumista ja epäilee että vastuun siirtäminen kolmannelle osapuolelle hanke- vastaavalta ja konsultilta toisi YVA:an uudenlaista epämääräisyyttä.

Suomen luonnonsuojeluliiton näkemys YVA:n muutosehdotuksesta ilmaisi kommenttipuheenvuorossaan erityisasiantuntija Tapani Veistola. Hän on kahden edellisen puhujan tavoin sitä mieltä, että kevennykseen pyrkivä uudistus *facilitating*-viranomaisen nimeämisestä toisi Suomen nykyiseen järjestelmään ainoastaan sekaannusta, eikä keventäisi nykyisten toimijoiden hallinnollista taakkaa lainkaan. Tapani Veistolalla mielestä Suomen nykyinen järjestelmä on jopa säädettyä ehdotusta

parempi ja toimivampi, eikä se saisi heikentää nykyisen uudistuksen myötä. Kaiken kaikkiaan komission ehdotus on oikeansuuntainen, muttei loppujen lopuksi edelleenkään riittävä. Suomen tulisi esittää Suomen hyviä käytäntöjä lisätäväksi komission esitykseen.

LYHENNELMÄ: ALINA TUOMISTO,
LUONNONTIETEIDEN KANDIDAATTI/
MAISTERIVAIHEEN OPISKELIJA,
HELSINGIN YLIOPISTO

Ympäristönsuojelulain uudistuksen toisen vaiheen vaikutus YVAan

Lainsäädäntöjohtaja Riitta Rönn ympäristöministeriöstä esitteli vuonna 2014 uudistuvan ympäristönsuojelulain (YSL) tavoitteita sekä katsauksen tähänastiseen lainvalmisteluun. Ympäristönsuojelulain uudistus on ympäristöministeriön kärkilainsäädäntöhanke meneillään olevalla vaalikaudella, ja se on tarkoitus toteuttaa kahdessa vaiheessa. Hallituksen esitys ensimmäisestä vaiheesta on tarkoitus käsitellä eduskunnassa syysistuntokaudella 2013, tavoitteena on lain voimaan astuminen vuoden 2014 aikana.

Ympäristönsuojelulakia pyritään yhdenmukaistamaan siten, että sen rakenne kevenee ja selkeytyy, mutta kansalaisten osallistumismahdollisuudet tulevat otetuksi huomioon. Ensimmäisessä vaiheessa keskeisimpiä tavoitteita ovat teollisuuspäästädirektiivin täytäntöönpano, perustuslain parempi huomioon ottaminen, toiminnan sijoituspaikan

luonnonarvojen huomioon ottaminen, parasta käyttökelpoista tekniikkaa koskevan sääntelyn täsmentyminen sekä valvonnan suunnitelmallisuus, riskiperusteisuus ja maksullisuus.

YSL:n uudistamisen toisen vaiheen tarkoituksena on jatkaa ympäristölainsäädännön muutostarpeiden arviointia, mutta toisen vaiheen toteutus on jo nyt myöhässä tavoiteaikataulusta. Uudistusta hankaloittavat resurssikysymysten lisäksi toimintaympäristön jatkuva muutos. Myös muiden käynnissä olevien selvitystöiden tulokset vaikuttavat YSL:n uudistukseen. Tällaisia käynnissä olevia selvityksiä ovat selvitykset aluehallinnon uudistamisesta, kaivos-toiminnan ympäristönsuojelun valvonnan vahvistamisesta sekä ympäristöluopien sähköistämistä koskevat selvitykset, lisäksi YVA-direktiivin valmistelu vaikuttaa YSL:n uudistuksiin.

Arvioinnin kohteena ovat myös eri lakien toimivuus ja niiden välisten suhteiden tarkastelu (esimerkiksi maankäyttö- ja rakennuslaki, maa-aineslaki, vesilaki ja YVA-laki). YSL:n lupamenettelyn ja YVA-menettelyn yhdistämistä on tutkittu, mutta yhdistämiselle ei löytynyt riittävästi perusteita. Rönn katsoo, että YVA-menettelyn erikoisluonne on tärkeä turvata myös jatkossa. YVA:ssa vaikutusten tarkastelu on laaja-alaista (YVA, SVA) ja se tulisi ottaa paremmin huomioon ympäristölupaprosessissa. Rönn päätti esityksensä vaihtoehtotarkastelun esimerkillä, jossa teollisuuslaitosten lupaprosesseja voitaisiin tarkastella aiempaa päästöperusteisempänä.

LYHENNELMÄ: JULIA MALI (LUK),
YMPÄRISTÖTIETEIDEN OPISKELIJA,
JYVÄSKYLÄN YLIOPISTO

Mikä on oikeaa tietoa? – Paikallishavaintojen merkitys turvetuotantohankkeiden vaikutusten arvioinneissa

Ympäristöinsinööri ja yhteiskuntatieteiden ylioppilas Eija Syrjämäki Jyväskylän yliopistosta esitelmöi paikallishavaintojen merkityksestä turvetuotantohankkeiden vaikutusten arvioinneista. Hän aloitti esityksensä ”pähkinällä”

asiantuntijoille, joka palautti mieliin, miten pH:n keskiarvot lasketaan. Syrjämäki selvensi asiantuntijatiedon, tieteellisen tiedon ja paikallisen tiedon eroja: asiantuntijuus voi syntyä ammattitaidosta tai koulutuksesta, mutta asiantuntija voi olla myös yksityinen henkilö. Asiantuntijan täytyy nauttia luottamusta. Tieteellinen tieto on itseään korjaavaa, mikä tarkoittaa, että se ei ole lopullinen totuus. Paikallinen tieto taas on tietoa edesmenneiltä sukupolvilta ja tietoa tässä ajassa. Se on elettyä ja koettua tietoa.

Turvetuotannon vesistövaikutukset aiheutuvat useista tekijöistä ja vaihtelevat ajallisesti ja paikallisesti. Syrjämäen mukaan turvemaasta lähteviä aineita on myös ympäristössä luonnostaan, joten niiden seuraaminen ja päästölähteiden havainnointi on hankalaa.

Syrjämäki esitteli havaintoja, joita hänen haastattelemansa ihmiset olivat huomanneet turvetuotannon aiheuttaneen. Yhteistä näille vaikutuksille oli, että ne aiheuttivat paikallisissa ihmisissä surua menetetyistä ja pelkoa tulevas- ta. Vaikutuksia olivat mm. likaantuvat verkot ja humuspitoisuuden kasvu, jotka vaikuttivat kalakantoihin ja mädin kuoriutumiseen. Syrjämäki otti esille, että paikallisilla ihmisillä on paikallista tietoa mm. kala-apajista, sinilevän esiintymisajankohdista sekä sien- ja marja- paikoista. Erityisesti vesistövaikutukset ovat suuri huolen aihe.

Syrjämäki toi esiin gradututkimuk- sensa tuloksina, että hankkeen vastus- tus ei synny yleisestä moraalista vaan elinympäristön menetyksestä eli siirryt- täessä hyvinvoinnista pahoinvointiin. Ihmiset sisäistivät eri maankäyttömuo- tojen vaikutukset: kaikki vaikutukset

eivät johdu turvetuotannosta. Kysy- mykseksi nousee *Miten todistaa havain- not oikeiksi?* - eli ns. todistamisen taakka.

Mitatun tiedon hyödyntämisessä on tärkeää milloin ja miten mitataan sekä miten tuloksia käsitellään ja käytetään. Voiko paikallista tietoa hyödyntää selvi- tyksissä? Paikallinen tieto tulee tunnista- ta ja tunnustaa. Paikallinen tieto voi ol- la myös asiantuntijatietoa ja asiantunti- jatieto voi olla tieteellistä tietoa. Eri tie- totyypit eivät ole toisiaan poissulkevia ja niiden yhdistelmästä syntyy ”todel- linen tieto” eli paras mahdollinen sen- hetkinen tieto.

Suunnittelupäällikkö Mari Kangas- luoma Pöyry Finland Oy:stä nosti esiin kommenttipuheenvuorossaan näkemy- serot asiantuntijoiden ja paikallisten vä- lillä: Kuka on asiantuntija? Kenen arvio on luotettava? Paikalliset ovat parhaita asiantuntijoita omalla alueellaan ja tut- kijoilla on teoreettista asiantuntijuutta. Kangasluoman mukaan konsultit yhdis- tävät näitä kahta painottuen kuitenkin hieman enemmän tutkijoiden teoreet- tisen asiantuntijuuden puoleen. Viran- omaisilla ja hankkeesta vastaavalla on omat näkemyksensä asioista.

Mittaukset eivät välttämättä aina an- na todellista linkkiä siihen mitä luon- nossa oikeasti tapahtuu eikä kaikkea pysty mittaamaan. Välillä on vaikea havaita mistä ja miltä ajalta jokin vai- kutus on peräisin. Kangasluoman mu- kaan ongelma on, että edelleen mittauk- set tehdään usein kertonäytteenottoina. Jatkuvat mittauksilla saataisiin tarkempaa tietoa veden laadun vaihte- luista ja saavutettaisiin parempi luotta- mus paikallisten ihmisten keskuudessa. Kaikkea ei voi kuitenkaan mitata jatku- vatoimisesti.

Vesistövaikutusten tutkimisessa on myös muita haasteita: vesistövaiku- tusten arviointi perustuu havaittuihin pitoisuustietoihin ja arvioituihin kuormituksiin, joita tutkitaan veden- laatumallinnuksilla ja laimenemislaskel- milla. Molemmissa on edelleen pal- jon epävarmuuksia. Kangasluoman mu- kaan turvetuotantoalueen kuormituk- sen ”oikea” arviointi on myös hankalaa

- lopputuloksessa on mahdollisesti kuilu asiantuntijan näkemyksen ja paikallisen kokemuksen välillä. Paikallisten koke- mukset tulisi ottaa huomioon, mutta nii- tä voi olla vaikea siirtää raporttiin. Kan- gasluoma tähdensikin, että viranomais- ten on otettava huomioon paikallisten näkemykset lausunnoissa ja lupapäätö- ksissä pohdittaessa voidaanko hanke hyväksyä. Vaikka vesissä havaittu tilan heikkeneminen on usein monesta syystä johtuvaa, paikallisten kannalta on ihan sama mistä vaikutukset ovat peräisin ja seurausten lieventäminen onkin tär- keintä, ei syyllisten etsiminen.

LYHENNELMÄ: LIISA HUHTALA,
YMPÄRISTÖTETEIDEN OPISKELIJA,
JYVÄSKYLÄN YLIOPISTO

Uusia työkaluja ja lähestymistapoja YVA- ja SOVA-hankkeisiin

Suomen ympäristökeskuksen johtava asiantuntija Mika Marttunen piti yllä olevalla otsakkeella esitelmän IMPERIA-hankkeesta. IMPERIA on vuosina 2012-2015 toteutettava pääosin EU-ra- hoitteinen kehittämisshanke, jonka tar- koituksena on tunnistaa ja luoda hyviä käytäntöjä sekä kehittää ja testata me- netelmiä YVAn ja SOVAn eri vaiheiden tueksi. Keskiössä on Mika Marttusen mukaan monitavoitearviointi (MCDA) ja perimmäisenä tavoitteena YVA- ja SOVA-menettelyiden laadun ja vaikutta- vuuden parantaminen. Tavoitteena on myös lisätä kansalaisten mahdollisuuksia osallistua ja vaikuttaa suunnitteluun.

H a n k k e e s s a o v a t m u k a n a

hankekoordinaattori SYKE:n lisäksi Jyväskylän yliopisto ja Oulun yliopiston Thule -instituutti sekä kaksi konsultti-toimistoa Ramboll Finland Oy ja SITO. Hankkeen kesto on n. 3,5 vuotta ja kokonaiskustannukset 1,3 miljoonaa euroa.

IMPERIA-hankkeen avulla pyritään luomaan edellytyksiä tehdä parempia YVA-hankkeita. SITO on kartoittanut ja tutkinut toteuttajia, jotka ovat aiempina vuosina saaneet Yva ry:n myöntämän ”Hyvä YVA”-palkinnon ja tämän lisäksi on järjestetty laajoja kokouksia, joissa hyvän YVAN rakennetta on pyritty määrittelemään.

IMPERIA-hankkeen menetelmiä testataan kolmessa pilottihankkeessa. Näistä ensimmäinen on Oulajärven lounaispuolella Pohjois-Pohjanmaan, Pohjois-Savon ja Kainuun alueella olevan tuulivoimapuiston YVA. Toinen pilottihanke liittyy tulvariskien hallintatointen suunnitteluun liittyvään SOVA-menettelyyn ja kolmannen pilottihankkeen suunnittelukohde valitaan vuoden 2013 aikana.

IMPERIAN tarkoituksena on lisätä vuorovaikutusta, järjestelmällisyyttä ja yhdenmukaisuutta arviointeihin. Pyrkimyksenä on edistää keskustelua ympäristöarviointien kehittämisestä ja kehittää työkaluja vaikutusten merkittävyyden arviointiin, vaihtoehtojen vertailuun ja osallistumiseen. Laajentamalla ja syventämällä sidosryhmien osallistumista mahdollistetaan YVA-menettelyjen kehittäminen aikasempaa paremmaksi. IMPERIAN tarkoituksena onkin olla ketterä työkalu, joka pystyy reagoimaan nopeasti palautteeseen. Tavoitteena on luoda Excel-pohjainen työkalu, joka olisi löydettävissä netissä ja täten mahdollistaisi kansalaisten ja yhteisöjen osallistumisen omaa elinympäristöään koskevaan suunnitteluun. Monesti YVA:t johtavat mammuttiteoksiin, joissa olennainen hämärtyy, joten nyt pyrkimyksenä on tuottaa apukeinoja, joilla näytetään olennainen aiempaa helpommin. Kyse ei siis ole YVA-ohjeisto ”raamatusta”, vaan pyrkimyksenä on nimenomaan käytännölläheisyys sekä yhteistyöhaluisuus ja -hakuisuus.

Esitelmänsä lopuksi Mika Marttunen esitteli ensimmäistä pilottia, Piiparinmäki-Lammaslamminkankaan tuulipuistohanketta. Kyseessä on neljän kunnan ja kolmen maakunnan alueelle sijoittuva, maksimissaan 125 tuulivoimaa käsittävä hanke, jossa YVA-konsulttina toimii Pöyry Oy ja hankevastaavana Metsähallitus Laatumaa. Sidoryhmäanalyysi tehtiin elokuussa 2012, jolloin myös perustettiin arviointiryhmä. Arviointiryhmä on kokoontunut kolme kertaa. YVA-ohjelma tuli valmiiksi joulukuussa 2012, ja nyt on siirrytty arviointivaiheeseen. Selostusluonnoksen käsittely tapahtuu joulukuussa 2013.

Ympäristöasiantuntija Olli-Matti Tervaniemelle Metsähallituksesta oli varattu kommenttipuheenvuoro Mika Marttusen esitykseen aiheesta ”Uusien käytäntöjen soveltaminen Piiparinmäki-Lammaslamminkankaan tuulipuiston YVA-ohjelman laadinnassa”. Metsähallitus on mukana tuulivoimatoiminnassa varaamalla ja jalostamalla alueita tuulivoimalatoimintaan soveltuviksi. Tarkoituksena on toteuttaa tuulivoimarakentamista tarpeettomasti luontoa ja ympäristöä vahingoittamatta. Tavoitteena on myös sijoittaa mahdollisimman suuri osa tuulipuistohankkeista valtion alueille, jolloin valtion omaisuuden tuottavuus paranisi.

Metsähallitus on pilottihankkeen kautta osallisena IMPERIA-hankkeessa, koska heillä on halu parantaa YVA-menettelyjä ja -arviointien laatua. Kyse on siitä miten ihmiset osataan ottaa oikealla tavalla huomioon yhteistyössä ja sitä kautta mahdollistaa mahdollisten ristiriitojen hoitoa.

On pidettävä myös mielessä, että on myös vaaroja, joita täytyy välttää. Termistöössä ei saa käyttää ammattislangia, mikä on vierasta tavalliselle ihmiselle. Tavoitteena onkin ymmärrettävä esitys. Vaarana on myös YVA-pakettien paisuminen entisestään.

Piiparinmäki-Lammaslamminkankaan tapauksessa yhteistyö Pöyryn kanssa aloitettiin ajoissa. IMPERIA toi mukanaan systemaattisuutta ja työpaajojen, kylätapaamisten ja lisäselvitysten myötä paikallistuntemus syveni ja tärkeimmät vaikutuskohteet pystyttiin löytämään ja nimeämään. Olli-Matti Tervaniemi uskoo, että selvitykset mitoitettiin oikein ja niistä kerrottiin selkeästi. Tämä minimalisoi yllätykset ja niiden merkitys pienenee.

Metsähallitus Laatumaan toiveena IMPERIALta on, että sen avulla YVAN laatu paranee ja YVA:t tuottavat selkeitä tuloksia. Haitat määrittyvät silloin selkeästi ja ne pystytään hoitamaan hyvin, mitä kautta tulee vähemmän ristiriitoja. Tätä kautta kaavavaiheessa ei tulisi enää valituksia ja hanke etenisi aikataulussaan.

LYHENNELMÄ: JARKKO VIKBERG,
MAISEMA-ARKKITEHTI YO, AALTO-YLIOPISTO

Verkko-osallistumisella parempaa kaupunkisuunnittelua?

Tohtoritutkija Jaakko Bambergin esitelämä Internetin käytön mahdollisuuksista osana kaupunkisuunnittelua perustui kolmeen esimerkkitapaukseen, joissa

verkko-osallistuminen oli ollut tärkeä osa suunnitelmasta käytyä keskustelua ja hankkeen kehittymistä.

Monet paikalliset ja alueelliset rakennus- ja kaavoitushankkeet vaativat osallistumis- ja arviointisuunnitelman. Maankäyttö- ja rakennuslaissa on määritelty tahot, jotka eri hankkeissa ovat lausunnonantajia.

Varsinkin kaupungeissa suunnitellut rakennushankkeet tai kaavat voivat koskettaa suurta joukkoa ihmisiä, joilla ei ole mahdollisuutta antaa asiasta lausuntoa virallisten osallistumissuunnitelmien puitteissa.

Internetin kautta tapahtuva osallistuminen hankkeiden arviointiin on yksi keino avata keskustelua laajemmalle ja saada koottua eri tahojen näkemyksiä erityisesti kiistanalaisissa tapauksissa. Menetelmän vahvuus on sen tukeutuminen paikallisten omakohtaiseen kokemukseen, tietoon ja tarpeeseen.

Prosessin aikana julkisille sivustoille ja keskustelupalstoille kertyy runsaasti asiaan liittyvää tietoa, joka myös säilyy kaikkien käytettävissä. Osa kommentista on nettikeskustelulle tyyppisesti epäasiallisia, mikä vähentää halukkuutta osallistua keskusteluun.

Koskenniskan ajoneuvosillan suunnittelu ja siitä käyty julkinen keskustelu ajoittui vuosiin 1998-2001. Muutkin esimerkit ovat jo muutamien vuosien takaa. Tänä aikana internetin käyttäjämäärä on olennaisesti kasvanut ja perinteisten keskustelupalstojen rinnalle on kehittynyt useita erilaisia sosiaalisen median muotoja. Monilla hankkeilla on esimerkiksi omat Facebook-sivut, jopa useampi, joissa hanketta tarkastellaan eri näkökulmista.

Internetin kautta käytävän keskustelun merkitys eri hankkeiden valmistelussa on jo nyt suuri ja sen merkitys tulee kasvamaan, varsinkin kun nimenomaan kansalaisten kommentointia varten julkaistaan hankekohtaisia sivustoja.

Aina on kuitenkin niitä, jotka haluavat käyttää perinteisiä vaikutuskanavia, joiden toiminta on niin ikään turvattava.

LYHENNELMÄ: TIMO LUOSTARINEN, TOIMINNANJOHTAJA, ETELÄ-SAVON LUONNONSUOJELUPIIRI

YVAN merkitys sidosryhmäyhteistyölle kiistanalaisissa hankkeissa, esimerkinä Talvivaara

Ympäristöpäällikkö Veli-Matti Hilla Talvivaaran kaivososakeyhtiö Oyj:stä ja projektipäällikkö Hanna Herkkola Ramboll Finland Oy:stä kertoivat kokemuksestaan Talvivaaran kaivokseen liittyvästä jatkuvasti meneillään olevasta sekä ympäristövaikutusten arvioinnin aikaisesta vuorovaikutuksesta. Talvivaaran ensimmäinen YVA valmistui vuonna 2005 ja hankkeelle myönnettiin ympäristölupa vuonna 2008. Talvivaaran laajennushankkeen arviointimenettely käynnistyi vuonna 2012.

Jatkuva vuorovaikutus järjestetään hankkeesta vastaavan toimesta. Talvivaara tekee aktiivista yhteistyötä eri sidosryhmien kanssa pitämällä kerran vuodessa avoimet ovet kansalaisille sekä järjestämällä tupailat lähikyläasukkaille vähintään kerran vuodessa. Lähikunnissa tehdään säännöllisiä lähiskatsauksia ja asukaskyselyjä. Kaivoksella käy viikoittain vierailijaryhmiä ja Paikan päällä -blogia pyritään päivittämään parin viikon välein.

Kaivoksen laajennuksen YVAN aikaisen vuorovaikutuksen avulla arviointia on voitu kohdentaa erityisesti vaikutusalueen ihmisiä kiinnostaviin tai huolestuttaviin asioihin. YVA-ohjelmaan liittyen on järjestetty kaksi yleisötilaisuutta Sotkamossa ja Kajaanissa, joissa Talvivaaran, Rambollin ja yhteysviranomaisten edustajia oli läsnä. Vaikutusten arviointia varten on tehty asukas- ja matkailuaiheinen kysely

sekä järjestetty ryhmätapaamisia. Seurantaryhmään kuuluvien lisäksi YVA-menettelyyn on tärkeää saada mukaan myös muita paikallisia ihmisiä. Ryhmätapaamisia työpajojen muodossa on järjestetty kuudelle eri ryhmälle; seurantar ryhmälle, asukkaille, matkailuyrittäjille, työntekijöille sekä vesistöjen virkistyskäyttäjille. Työpajojen kokoon liittyen todettiin, että pienissä ryhmissä keskustelua syntyy paremmin ja näin työpajojen anti YVA:n tekemisen kannalta on mahdollisimman suuri. Tavoitteena on, että vaikutusten arvioijan ja osallisten välille syntyy mahdollisimman vapaata ja luottamuksellista keskustelua.

Lähtökohtana tulee olla että YVA:a ei tehdä ”tyhjiössä”, vaan tilaisuuksien järjestelyissä otetaan huomioon hanke vastaavan muu toiminta, sen hetkinen tilanne ja jatkuva vuorovaikutus. Tarvittaessa suunnitelmia sopeutetaan puolin ja toisin. Lokakuussa 2012 oli tarkoitus järjestää virkistys- ja vesistökäyttöaiheinen työpaja osana kaivoksen laajennuksen YVA-menettelyä, mutta viikkoa ennen suunniteltua työpajaa uutisotsikoihin nousi tieto Talvivaaran jätevesialtaan vuodosta. Tilaisuutta ei kuitenkaan haluttu perua ja sen sijaan päätettiin muokata tilaisuuden sisältöä. Tilaisuuden aihepiiri pysyi samana mutta Talvivaaran edustaja kutsuttiin paikalle kertomaan aluksi tilanteesta. Osalliset olivat tyytyväisiä ajantasaiseen tietoon ja tilanneraportoinnin jälkeen voitiin siirtä YVA:an liittyvään työpajasuuteen. Työpajaan syntyi tämän johdosta jopa

poikkeuksellisen ratkaisukeskeinen lähestymistapa ja tuloksena saatiin lähötietoja vaikutusten arviointia varten. Tilaisuus ei ollut julkinen, vaikka myös media olisi halunnut osallistua, mutta tilaisuuden kautta Talvivaaralla oli mahdollisuus tavoittaa osallisia ja antaa osallisille kooste tapahtumista.

Ristiriitaisissa hankkeissa on erityisen tärkeää, että sekä median että osallisten tiedontarpeeseen vastataan. Media toimii usein hyvin tiedon välittäjänä, mutta mediahuomio saattaa myös kärjistä tilanteita, jolloin suora yhteys osallisiin saattaa hälventää pelkoja ja korjata väärinkäsityksiä. YVA:n aikaisella vuorovaikutuksella voi olla myös YVA:n tarpeet ylittäviä hyötyjä. Talvivaaran kaltaisissa tapauksissa nykytilanne puhuttaa ja ympäristön tilasta tuotetaan jatkuvasti valtava määrä tietoa. YVA:n avulla tieto nykytilanteesta voidaan koota kattavaksi ja ymmärrettäväksi kokonaisuudeksi. Toisaalta vuorovaikutuksesta kertynyttä tietoa voidaan hyödyntää toiminnan ja jatkuvan vuorovaikutuksen kehittämisessä. Talvivaaran tapauksessa YVA tuotti erityisesti tietoa työntekijöiden näkemyksistä ja parannusehdotuksia toimintatapoihin sekä kuntakentän tarpeista jatkuvan vuorovaikutuksen suhteen. YVA-menettelyn aikainen vuorovaikutus on ensisijaisesti tiedonhankintaa, mutta hyvin hoidettu YVA voi myös lisätä hankkeen hyväksyttävyyttä. Vuorovaikutustilaisuudet eivät saa olla hankkeen markkinointia.

Vuorovaikutuksesta saadun tiedon hyödyntäminen edellyttää saumatonta yhteistyötä hankevastaavan ja ympäristövaikutusten arvioinnista vastaavan konsultin välillä. Molempien tahojen ei tarvitse, eikä tulekaan, olla läsnä kaikissa vuorovaikutustilaisuuksissa, mutta kummankin tahon työnjako ja vastuut tulee olla selkeitä. Tilaisuuksista saadun tiedon järjestelmällinen dokumentointi sekä molemminpuolinen tiedonjako ja vuoropuhelu ovat ensisijaisen tärkeitä.

LYHENNELMÄ: MARIE NYMAN, MAISEMA-ARKITEHTI YO, AALTO-YLIOPISTO

EIA in Russia - NGO perspective to the role of public participation & Impact assessment in planned projects - Ympäristövaikutusten arviointi Venäjällä - kansalaisjärjestön näkökulma osallistamiseen ja vaikutusten arviointi hankkeissa

Oleg Bodrow Green World -järjestöstä oli kutsuttu tilaisuuteen kertomaan miten Venäjän ydinvoimahankkeissa otetaan huomioon ympäristövaikutusten arviointi sekä miten kansalaiset osallistetaan suunnittelussa. Bodrowin viesti oli hämmäntävä: ympäristövaikutusten arviointi ei ole luotettava, jos sellaista ylipäätään tehdään. Kansalaisia tai järjestöjä ei myöskään kuulla ja tietoa saatetaan salata.

Green World-järjestö on hallinnosta riippumaton, tuottoa tavoittelematon venäläinen ympäristöjärjestö. Se mm. tuottaa tietoa ja analyysijä ydinvoimailoitten turvallisuudesta ja energiatehokkuudesta sekä osallistuu ympäristön suojeluun asukkaiden ja viranomaisten kanssa.

Bodrow kävi esityksen alussa läpi ydinvoimaan ja ympäristöön liittyvää säätelyä Venäjällä. Kehitys ei ole ollut toivottavaa. Lisäksi lainsäädäntö koskien kansalaisten osallistumista ei ole paras mahdollinen: Venäjän liittovaltio ei ole allekirjoittanut Århusin sopimusta eikä ratifioinut Espoon sopimusta. Eriytyinen piirre kansallisessa lainsäädännössä on, että viranomaisten laatiman

ympäristövaikutusten arvioinnin ohella korkeintaan kaksi kansalaisjärjestöä saa laatia oman riippumattoman arvioinnin hankkeesta.

Bodrow esitteli hankkeita, joita Green World -järjestö vastustaa. Järjestö on protestoinut radioaktiivisen romumetallin käsittelylaitosta (JSC Ecomet-S) vastaan, kunnes viranomaiset keskeyttivät laitoksen toiminnan. Nykyään Ecomet-S jatkaa kuitenkin romumetallin keruuta Itämeren alueelta. Hankkeiden vastustamisessa on oma vaaransa, sillä jäseniä on pahoinpidelty, mm. Bodrowin päälle käytiin v.2002.

Leningradin toisesta ydinvoimalahankkeesta (LNPP-2) ei ole tehty luotettavaa ympäristövaikutusten arviointia. GoNGO eli ydinvoimaa tukeva järjestö teetti hankkeesta arvioinnin, jonka mukaan hanke ei aiheuta mitään vaikutuksia. LNPP-2 vesijäähdytystornien rakentamista kuitenkin vastustavat mm. yli 6000 Sosnovyi Borin asukasta, Geofysiikan observatorio sekä LNPP:n ja Ydintekniikan tutkimusinstituutin asiantuntijat. Jäähdytystornit tuottavat yli 200 000 tonnia vettä tunnissa, jonka vaikutuksista ympäristössä on jo todisteita.

Green World -järjestö on vastustanut myös LNPP:n käyttöajan pidennystä valittamalla asiasta eri oikeusistuihin, viimeksi v.2012 Euroopan ihmisoikeustuomioistuimeen. Bodrow kertoi lisäksi radioaktiivisen jätteen sijoituslaitoksesta, joka on suunnitteilla Sosnovyi Borin lähelle, vain 1 km etäisyydelle Itämerestä.

Venäjän trendi ydinvoiman suhteen on päinvastainen kuin useimmissa muissa maissa. Venäjällä reaktoreiden määrä on lisääntymässä vaikka useissa maissa (esim. Euroopassa) ollaan jo kokonaan luopumassa siitä. Bodrow kuvasi lisäksi käytettyjen polttoainesauvojen loppusijoitushanketta (Mayak'ssa), jota Venäjällä toteutetaan. Polttoainesauvat kuljetetaan kansalliseen varastoon Zheleznogorskiin, jossa sijaitsee Mayakin jälleenkäsittelylaitos. Alueella on vakavia seurauksia toiminnasta: syöpätapausten määrä on kaksinkertaistunut 20 vuodessa, vastasyntyneiden

Paneelikeskustelu aiheesta YVA:n mahdollisuudet kaivoshankkeiden ympäristövaikutusten ennakoinnin ja vuoropuhelun kehittämisessä.

Osallistujat vasemmalta: Ympäristöpolitiikan professori Rauno Sairinen, Itä-Suomen yliopisto; Suojelupäällikkö Jouni Nissinen, Suomen luonnonsuojeluliitto; Ympäristöpäällikkö Veli-Matti Hilla, Talvivaara; Erikoistutkija Hannu Luotonen, Pohjois-Karjalan ELY-keskus; Johtava asiantuntija Jorma Jantunen, SYKE, paneelikeskustelun puheenjohtaja

epämuodostumat ovat nousseet ja 22 000 km² on saastunut. Lisäksi toiminnan seuraukset ulottuvat kauemmas, sillä alueen vesistöt laskevat Jäämereen. Sitä kautta vaikutus ulottuu esimerkiksi kalakantoihin ja laajemmin ekosysteemiin.

Venäläisten ydinvoimaloiden nykytila on pelottava. Niiden käytöstä poistoon ei ole varattu rahaa eikä infrastruktuuria, mikä mahdollistaisi turvallisen purkamis- ja poistoprosessin. Tällä hetkellä 16 vanhaa reaktoria jatkaa toimintaansa yli suunnitelman mukaisen elinajan.

Ydinvoimaan liittyvien ongelmien ratkaisemiseksi tarvitaan kansainvälisten ydinturvallisuusstandardien ja yleisön osallistumista koskevien käytäntöjen yhtenäistämistä. Lisäksi ydinsähkön viennille sekä ydin- ja radioaktiivisen jätteen kuljetuksille tulisi sanoa ei. Koko Itämeren alueella tulisi panostaa uusiutuviin energiamuotoihin ja energiaa säästävien ratkaisujen löytämiseen.

Aiheesta löytyy enemmän tietoa Green World-järjestön nettisivuilta greenworld.org.ru.

LYHENNELMÄ: ANNI JÄRVITALO,
LEHTORI, AALTO-YLIOPISTO

Paneelikeskustelu – YVAn mahdollisuudet kaivoshankkeiden ympäristövaikutusten ennakoinnin ja vuoropuhelun kehittämisessä

Paneelikeskustelun puheenjohtajana toimi SYKE:n johtava asiantuntija Jorma Jantunen. Panelisteina olivat ympäristöpolitiikan professori Rauno Sairinen Itä-Suomen yliopistosta, ympäristönsuojelupäällikkö Jouni Nissinen Suomen luonnonsuojeluliitosta, ympäristöpäällikkö Veli-Matti Hilla Talvivaarasta ja erikoistutkija Hannu Luotonen Pohjois-Karjalan ELY-keskuksesta.

Paneelin puheenjohtaja Jantunen avasi keskustelun kertaamalla aiheen

ympäriällä tapahtuvaa julkista vuoropuhelua sekä esittelemällä aiheeseen liittyviä työryhmiä ja hankkeita.

Paneelikeskustelussa jokaisen panelistin tuli esittää mielestään kaksi tärkeintä keinoa kehittää ja parantaa kaivoshankkeiden YVA-menettelyjä.

Erikoistutkija Hannu Luotonen linjasi ensimmäisenä kaipaavansa kaivoshankkeisiin kokonaisvaltaisempia YVA-menettelyjä. Tällöin saataisiin kattavampi kuva hankkeiden vaikutuksista, vaihtoehtojen asettelu olisi hieman helpompaa ja asianosaiset saisivat kaiken kaikkiaan paremman kokonaiskuvan hankkeista. Toisena parannusehdotuksena Luotonen nosti esille YVA:n ajoituksen. Varsinkin kaivoshankkeissa kiire on usein armoton, jolloin YVA-prosessi on hyvä ottaa jo heti alkuvaiheessa mukaan. Tällöin käsittelyyn saadaan riittävän laadukkaat ja kattavat aineistot.

Veli-Matti Hilla, Talvivaaran ympäristöpäällikkö, painotti kaikissa

YVA-hankkeissa merkittävyyden arviointia. YVA:ssa tulee punnita hankkeen sekä kielteisiä että varsinkin myönteisiä vaikutuksia samalla ottaen huomioon paikallisten näkemykset. Lisäksi tulee pohtia voidaanko vaikutuksia kompensoida tai käyttää hyödyksi. Toisena asiana Hilla huomautti kaivoshankkeiden elinkaaresta, joka saattaa olla pienillä kaivoksilla suhteellisen lyhyt. Arvioinnissa tulisi tällöin miettiä mitä tapahtuu kun kaivos suljetaan: pystytäänkö esimerkiksi kaivosta varten rakennettua infrastruktuuria hyödyntämään kaivoksen sulkemisen jälkeen johonkin muuhun.

Jouni Nissinen Suomen luonnon-suojeluliitosta puolsi Hillan näkemystä kaivosten kokonais- ja jälkeisvaikutusten huomioon ottamisesta. Lisäksi

hän muistutti arvioimaan myös sukupolvien yli kestäviä sosiaalisia vaikutuksia. Huolenaiheeksi Nissinen nosti ympäristövaikutusten arvioinnin vaihtoehtovertailun, jossa nollavaihtoehto ei hänen mielestään yleensä saa riittävä huomiota. Kaivoshankkeiden YVA:n vaihtoehtoissa tulisi myös pohtia mitä mineraaleja voidaan tai tulee louhia ja millaiset ovat eri mineraalien louhimisen tuottamat vaikutukset. Arvioinnin tulisi myös nykyistä laajemmin käsitellä kaivantojen ja niiden liitännäishankkeiden kokonaisvaikutuksia paikallisen ympäristön näkökulmasta. Toiseksi huolenaiheeksi Nissinen esittää konsulttien mahdollisen puolueellisuuden toimeksiannon sidonnaisuuksista johtuen. Nissinen nostaa esiin mallin, jossa ministeriö palkkaisi suoraan konsultit

Kahvitauko YVA-päivillä

YVA-päivän yleisöä

tai vaihtoehtoisesti julkaisisi listan akreditoituista konsulteista. Tällöin työsuhde firman ja konsultin välillä ei olisi niin suora. Puheenvuoronsa lopuksi Nissinen toivoi vielä helpotusta ympäristölupien hakemiseen jo YVA vaiheessa perusteellisemmin tehtävillä riittäväillä selvityksillä, jotka tukisivat suoraan luvan hakemista.

Professori Rauno Sairinen Itä-Suomen yliopistosta nosti esiin Suomessakin kaivosalalla heränneen keskustelun yhteiskunnallisesta hyväksynnästä ja sosiaalisesta toimiluvasta. Sairinen näkee kaivosalan YVA-prosessissa sosiaalisen ulottuvuuden vahvistamisen tärkeänä tehtävänä ja hyvänä parannusehdotuksena, sekä korostaa kokonaisvaltaisempaa sosiaalisten vaikutusten arvioinnin integroimista osaksi YVA:a. Toiseksi parannusehdotukseksi Sairinen esitti YVA:n laadun parantamisen ”lainaamalla” asiantuntemusta ympäri maata ympäristöhallinnon kautta.

Panelistien puheenvuorojen jälkeen sekä puhujille että yleisölle annettiin mahdollisuus esittää kysymyksiä sekä kommentoida panelistien vastauksia. Keskustelussa esiin nousseita aiheita olivat mm. kaivosten yhteiskuntavastuu, suurten kaivoshankkeiden haasteita luovat vaihteittaiset YVA-prosessit, merkittävyyden arvioimisen kehittäminen, positiivisten vaikutusten riittävä huomioon ottaminen sekä sosiaalinen toimilupa. Lisäksi keskustelua herättivät kaivostoiminta suhteessa kestävään luonnonvarojen käyttöön, muiden elinkeinojen ja kaivostoiminnan suhde sekä YVA prosessin ja ympäristöluvan parempi yhteensovittaminen.

Vireän keskustelun päätteeksi puheenjohtaja Jantunen kiitti sekä panelisteja että yleisöä ja muistutti, että panelistien vastauksia tullaan käyttämään apuna kaivoshankkeiden YVA-oppaan tekemisessä.

LYHENNELMÄ: TIINA UUSITALO,
MAISEMA-ARKKITEHTI YO, AALTO-YLIOPISTO